

Hasib (Aksüyek) Bey (1882-1930)

Birinci Dönem Maraş Milletvekillerinden Hasib (Aksüyek) Bey, 1882 (1298) yılında Maraş'ta doğmuştur. Babası Emir Mahmutzâde Süleyman Efendi, annesi ise Fatma Hanım'dır. Maraş İbtidâî Mektebi ve Rüştîyesi mezunudur. Medrese öğrenimi de görmüştür. Memuriyet yaşamına da Maraş'ta başlamış, Zeytun Bidayet Mahkemesine müstantik (sorgu hâkimi) muavini olarak atanmıştır. 30 Nisan 1902 tarihinde Elbistan Mahkemesi İkinci Kâtibi olmuş, 28 Nisan 1904 tarihinde Maraş Maliye Baş Tahsildarlığına atanmıştır. Hasib (Aksüyek) Bey, 6 yıl kadar bu görevde bulunduktan sonra 31 Mart 1910 tarihinde Zeytun İcra Memurluğuna başlamıştır. 28 Ağustos 1911'de Gaziantep, 9 Ekim 1913'te de Maraş'ta aynı göreve devam etmiştir.

10 Mart 1916 tarihinde yine Maraş'ta müstantik olarak atandığı görevine devam ederken, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci yasama dönemi için Maraş Milletvekili olarak seçilip istifa ederek Meclise gelmeyen İbrahim Ağa'nın yerine 17 Mayıs 1920 tarihinde milletvekili olarak seçilmiştir. 16 Temmuz 1920 tarihinde yasama faaliyetlerine katılan Hasib Bey, Mecliste bulunduğu bu tek dönemde oldukça aktif olarak çalışmış, İçtüzük, Adalet, Orman-Madenler, İktisat, Bütçe ve Bayındırlık Komisyonlarında görev almış, ayrıca Memurîn Muhakematı Tetkik Kurulunda da bulunmuştur. Milletvekilliği sırasında ayrıca Güney Cephesindeki durumla da yakından ilgilenmiş, kendisi gibi Maraş Milletvekili olan Maraş Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti Başkanı Arslan Bey ile birlikte Mustafa Kemal Paşa'ya; *"Vatanın kurtarılmasına matuf fedakârlıklarına rağmen Ayıntab'ın son durumu üzerine ahalide hâsıl olan teessür BMM azalarından oluşan bir heyetin gönderildiğine dair iradelerinizle ortadan kalktı. Ahali tavsiyelerinize minnettardır. Ayıntab'ın kurtarıldığı haberini alana kadar Adana-Halep hudutlarında mallarını ve canlarını feda eden ahali yalnız malen değil işbu vatanî vazifenin sonuna, memleketin kurtuluş gününe kadar fedakârlık göstermeye hazır olup memlekette sükûn ve itidali ihlâl edecek bir hal bulunmadığına kanaat buyrulmasını arz ve istirham ile ordunun muvaffakiyete ulaşmalarını temenni ederiz."* ifadelerini taşıyan bir telgraf çekmiştir.

Hasip Bey, TBMM'nin ilk döneminin üçüncü yasama yılında, 1922'nin Temmuz ayında Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni (Ulaş) Bey liderliğinde, Mustafa Kemal Paşa'ya muhalif olarak kurulan İkinci Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukûk Grubunda (İkinci Grup) yer almıştır. Önce Mustafa Kemal Paşa'ya bağlı Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Grubunda (Birinci Grup) olup, daha sonra İkinci Gruba geçen vekillerdendir. Bu muhalif grubun diğer bazı önemli üyeleri ise Canik Milletvekili Emin (Gevelioğlu), Erzurum Milletvekili Süleyman Necati (Güneri), Kastamonu Milletvekili Mehmet Besim (Fazlıoğlu), Kayseri Milletvekili Rifat (Çalika), Sivas Milletvekili Vasıf (Karakol) ve Mersin Milletvekili Salahattin (Köseoğlu) Bey'dir. İkinci Grupta Hasip Bey dışında Maraş Milletvekili yoktur. Grubun üye sayısı zaman zaman değişmekle birlikte, 120'ye kadar yükselmiştir.

Hasip Bey, İkinci Grupta yer aldığı dönem boyunca Genel Kurulda toplam 18 kez söz almış, 3 önerge ve 2 teklif sunmuştur. İkinci Grubun geneli gibi, Hasip Bey de bu dönemde özellikle Lozan Konferansı üzerine yoğunlaşmıştır.

Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 4 Mart 1339 (1923) tarihli gizli oturumunda, Lozan Konferansı'nda görevli Türk Heyetinin Başkanı ve Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'ya, konferansla ilgili TBMM'de görüşülenlerle Heyet-i Vekilenin (Bakanlar Kurulu) kendisine verdiği talimatlar arasında bir tezat olup olmadığını sormuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci dönem tutanakları incelendiğinde, Hasib Bey'in, yasama faaliyetlerinde genel olarak diğer Maraş Milletvekillerine göre daha aktif olduğu söylenebilir. Gizli oturumlar da dâhil söz alma, önerge ya da teklif sunma gibi 40'ın üzerinde faaliyeti kayıtlıdır. Bunların bir kısmı işgal sebebiyle evlerini terk etmek zorunda kalan memur ve ailelerine yardım tahsisi gibi Millî Mücadele, bir kısmı ise Maraş çevresinin asayışı gibi doğrudan seçildiği bölgeyle ilgili konulardır. Birinci yasama döneminden sonra siyasî faaliyetlerine Türkiye Büyük Millet Meclisi dışında devam etmiş, onun yerine seçime katılan akrabalarından Abdülkadir Bey (Ermirhamutoğlu) ikinci yasama döneminde Maraş Milletvekili olarak seçilmiştir.

Hasib (Aksüyek) Bey, 17 Kasım 1924 tarihinde Kazım (Karabekir) Paşa, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Refet (Bele) Paşa, Rauf (Orbay) Bey ve Adnan (Adivar) Bey gibi isimlerin liderliğiyle kurulan ve Cumhuriyet tarihimizin ilk muhalif partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na katılmıştır. Hasib Bey ile birlikte, Terakkiperver Fırka'da yer alan İkinci Grup üyelerinin sayısı toplam 18'dir. Bunlar, aldıkları ortak kararla 1925 yılının Şubat ayında Terakkiperver Fırka'ya katılmışlardır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın 13 Şubat 1925 tarihinde başlayan Şeyh Sait İsyanının ardından bütün memlekette irticayı tahrik ettiği gerekçesiyle Bakanlar Kurulu kararıyla kapatıldığı 3 Haziran 1925 tarihine kadar bu partideki faaliyetlerine devam eden Hasib Bey, partinin kapatılmasının ardından Maraş'ın Dalkara Mahallesine dönmüş, herhangi bir resmî görev almadan tarımla ilgilenmeyi tercih etmiştir.

27 Kasım 1925 tarihinde Maraş'ta, 2 gün önce Mecliste kabul edilen "Şapka İktisâsı Hakkında Kanun" bahane edilerek kışkırtılan inkılâp karşıtı provokatif olaylar sebebiyle tutuklanarak Ankara'ya gönderilmiş ve Ankara İstiklâl Mahkemesinde yargılanmıştır. Yargılama sonucunda mahkemenin 22 sıra, 8 esas numaralı ve 18 Ocak 1926 tarihli kararıyla 10 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Ailesi, Maraş'ta kaldığı cezaevine yakın bir eve yerleşmiş, ilerlemeye başlayan hastalığı sebebiyle cezaevi yönetimi tarafından zaman zaman ailesini ziyaret etmesine izin verilmiştir. Mahkûmiyeti devam ederken hastalığının iyice ilerlemesi sonucu cezasının bitmesi beklenmeden tahliye edilmiş ve kısa bir süre sonra, 8 Temmuz 1930 tarihinde yine Maraş'ta vefat etmiştir.

Evlî ve Fatma, Hatice, Pakize, Süleyman adlı 4 çocuk babasıdır. Vefat ettiğinde çocuklarından en büyüğü olan Süleyman 12 yaşındadır. Eşi ve çocukları, kendisinin vefatından sonra "Aksüyek", torunları ise "Emirmahmutoğlu" soyadını almıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Hasib Bey'in oldukça aktif bir siyasî yaşamı olduğu anlaşılmaktadır. Gerek milletvekilliği görevinde, gerekse parlamento dışında yoğun faaliyetlerde bulunmuş, söz almış, önergeler ve teklifler vermiş, siyasî partilerde görev almıştır.

Barış ERTEM

KAYNAKÇA

TBMM Arşivi ve Resmî Yayınlar

Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923), TBMM Basımevi, Ankara 2022.

İkinci Dönem Ankara İstiklâl Mahkemesi (1925-1927), Cilt 7/3, (Yay. Mehmet Ali Kumbuzoğlu), TBMM Basımevi, Ankara 2020.

TBMM Albümü: 1920-2010, Cilt 1 (1920-1950), 2.baskı, TBMM Genel Sekreterliği, Ankara 2010.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, Devre 1, Cilt 4, 4.3.1339 (1923).

TBMM Zabıt Ceridesi (TBMMZC), Devre 1, Cilt 5, 30.10.1336 (1920).

TBMMZC, Devre 1, Cilt 11, 25.6.1337 (1921).

TBMMZC, Devre 1, Cilt 13, 18.10.1337 (1921).

Kitaplar ve Araştırma Eserler

AYBARS, Ergun, **İstiklâl Mahkemeleri**, Bilgi Basımevi, Ankara 1975.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, Cilt 3, TBMM Vakfı, Ankara 1995.

DEMİREL, Ahmet, **Birinci Meclis'te Muhalefet: İkinci Grup**, (3.baskı), İstanbul: İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

ERTEM, Barış, "Birinci Dönem Maraş Milletvekilleri (1920-1923)", **Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III**, Akademisyen Yayınevi, Ankara 2020, s.223-233.

Gazi Mustafa Kemal (ATATÜRK), **Nutuk-Söylev**, Cilt 2: 1920-1927, (10. Baskı), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019.

SELVİ, Haluk, "Millî Mücadele'de TBMM'ye Maraş'tan Çekilen Destek ve Tebrik Telgrafları", **Uluslararası Millî Mücadele Döneminde Maraş Sempozyumu (3-4 Şubat 2017)**, Cilt 1, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2019, s.23-34.

ŞAVKILI, Cengiz, **Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Kayseri 2000.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasî Partiler (1859-1952)**, Doğan Kardeş Basımevi, İstanbul 1952.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, (3. Baskı), Tarih Vakfı, İstanbul 1999.

ZÜRCHER, Erik Jan, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, (çev. Gül Çağalı Güven), Bağlam Yayıncılık, Ankara 1992.

31/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasib-aksuyek-bey-1882-1930/?pdf=7379> adresinden erişilmiştir